

Siviilityöntekijän vakuutusturva sotatoimialueella

Tiivistelmä

Kirjoituksessani käsittelen vakuutusturvan voimassaoloa sotatoimialueella. Pohdin asiaa tavallisen siviilityötä tekevän työntekijän näkökulmasta niin pakollisen työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen, työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen vapaaehtoisen vapaa-ajan tapaturmavakuutuksen kuin työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen kannalta. TVK:lle on Ukrainan sodan myötä tullut kysymyksiä vakuutuksen voimassaolosta ulkomailla sotatoimialueella. Suomalaisen yrityksen työntekijä voi jo työskennellä sotatoimialueella tai yksityinen työnantaja voi olla lähettämässä työntekijöitään työhön sotatilaolosuhteisiin. TVK julkaisi 9.3.2022 Ukrainan sodan alkupäivinä aiheesta [uutisen kotisivuillaan](#). Tämän kirjoituksen tarkoituksena on täydentää aiemmin julkaistua uutista ja pohtia sitä, miten uutisesta ilmenevään tulkintaan on päädytty, kun laissa ei enää säädetä sodasta tai aseellisesta selkkauksesta tapaturman aiheuttajana.

Pakollinen työtapaturma- ja ammattitautivakuutus on voimassa myös sotatoimialueella

Työnantajan ottama pakollinen työtapaturma- ja ammattitautivakuutus on voimassa myös silloin, kun vakuutettu työntekijä tekee työtä ulkomailla sotatoimialueella.

Vakuutusturva on voimassa työtapaturma- ja ammattitautilain 14 §:n mukaisesti ulkomailla tehtävässä työssä ja 21–25 §:n mukaisissa olosuhteissa niissä säädettyjen edellytysten vallitessa. Vakuutuksesta korvataan edellä mainituissa olosuhteissa sattunut tapaturma työtapaturmana, vaikka se aiheutuisi sotatoimista.

Holmas Elina

28.10.2024

2(7)

Sotatoimella tarkoitan esimerkiksi ohjus- tai lennokki-iskua. Sotatoimista johtuvien tapaturmien ohella sotatoimialueella oleskeltaessa voi sattua tavanomaisia sotatoimiin liittymättömiä tapaturmia kuten kaatumisia tai kompastumisia.

Sotatoimialueella sotatoimista johtuva tapaturma voisi sattua esimerkiksi seuraavissa työstä johtuvissa olosuhteissa:

- Työntekijä tekee uutistoimittajan työtään toimistorakennuksessa tai "kentällä". (21.1 §)
- Työntekijä on työtehtävästä johtuvalla matkalla hotellilta avustuskohteeseen. (21.2 §)
- Työntekijä on työpäivän aikana matkalla lounaalle toimistorakennuksen läheisyydessä sijaitsevaan ravintolaan. (23.2 §).
- Työntekijä on majoittuneena työnsä vuoksi hotellissa ja hotelliin osuu yöllä ohjusisku. (24.1 §:n 8 kohta).

On hyvä muistaa, että pakollinen työtapaturma- ja ammattitautivakuutus ei ole sotatoimialueellakaan voimassa 24/7 vaan oleskelu sotatoimialueella sisältää myös ns. vapaa-aikaan kuuluvaa toimintaa vastaavasti kuin millä tahansa ulkomaan työmatkalla tai työskenneltäessä normaaliolosuhteissa kotimaassa. Tämä vapaa-aikaan kuuluva toiminta jää pakollisen vakuutusturvan ulkopuolelle.

Miten tulkintaan voi päätyä, kun laissa ei säädetä sotatoimialueesta?

Vanhan kumotun tapaturmavakuutuslain (608/1948) 4 §:n 3 momentissa säädettiin nimenomaisesti siitä, että työtapaturmaksi katsotaan myös sellainen työntekijää työstä johtuvissa olosuhteissa kohdannut tapaturma, joka on aiheutunut sodasta tai aseellisesta selkkauksesta.

Säännös lisättiin tapaturmavakuutuslakiin vuoden 1940 alussa talvisodan aikana selkeyttämään asiaan liittynyttä tulkinnanvaraisuutta. Lisäykseen vaikuttivat sen aikaiset

Holmas Elina

28.10.2024

3(7)

tulkinnat tapaturmasta ja sodan merkityksestä. Viime vuosikymmeninä säännöksen tarkoituksesta oli keskusteltu lähinnä tilanteissa, joissa suomalaisten yritysten työntekijät olivat olleet projektitoissa sotavaara-alueilla. Säännöstä oli pidetty tarpeettomana, koska korvattavuuden osalta samaan lopputulokseen olisi mahdollista päätyä jo tapaturmavakuutuslain 4 §:n 1 momenttia ja 4 a §:ää soveltamalla. (TyTAL hallituksen esitys HE 277/2014 vp, nykytila ja sen arviointi, sivu 20)

Tapaturmavakuutuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä säännös sodasta tai aseellisesta selkkauksesta tapaturman aiheuttajana päädyttiin poistamaan laista. Se, että säännös poistettiin laista, johtui sen tarpeellisuudesta käydystä keskustelusta. Poistamisen tarkoituksena oli selkeyttää sääntelyä vähentämällä tarpeettomiksi katsottuja pykäläiä.

Lain esitöiden perusteella säännöksen poistamisella ei ollut tarkoitus muuttaa silloin vallinnutta oikeustilaa tai vakuutusturvan voimassaoloa sotatoimialueella.

Kun työtapaturma- ja ammattitautilaissa ei säädetä suoraan vakuutuksen voimassaolosta sotatoimialueella sotatilaolosuhteissa tai työtapaturman korvaamisesta, kun tapaturma on aiheutunut sodasta tai aseellisesta selkkauksesta, aiempaa oikeustilaa vastaavaan lopputulokseen on päädyttävä tulkinnalla. Tulkinnassa on otettava huomioon lainsäätäjän tarkoitus turvan säilyttämisestä.

Tulkinnassa on otettava huomioon voimassa olevan lain tarkoitus ja säännökset. Työtapaturma- ja ammattitautilain tarkoituksena on antaa työntekijälle turvaa työtapaturman ja ammattitaudin varalta ja korvata niistä aiheutuvaa menetystä. Laissa tapaturmalla tarkoitetaan ulkoisesta tekijästä johtuvaa äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa työntekijälle vamman tai sairauden. Sotatoimi kuten ohjustai lennokki-isku on tapaturman määritelmän tarkoittama ulkoinen tekijä, joka aiheuttaa äkillisen ja odottamattoman tapahtuman, josta aiheutuu vahinko.

Holmas Elina

28.10.2024

4(7)

Miksi asiaan liittyy tulkinnanvaraisuutta?

Työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään toisen henkilön tahallaan aiheuttamasta teosta ja sen vaikutuksesta korvattavaksi katsottaviin olosuhteisiin. (34 §) Säännöksen kolmannen momentin mukaan toisen henkilön tahallisen teon aiheuttamaa vahinkoa ei korvata, jos se on kohdannut vahingoittunutta 23 §:n 2 kohdassa tai 24 §:n 1 momentin 2–8 kohdassa tarkoitetussa toiminnassa. Säännöksen kolmas momentti sisältää siten rajoituksen korvattavuuteen ja korvattavia työntekoon liittyviä olosuhteita on toisen henkilön tahallisen teon poikkeavan luonteen vuoksi supistettu suhteessa niihin olosuhteisiin, joissa työtapaturmat yleensä korvataan.

Säännös johdattelee pohtimaan, miten laista ilmenemätön käsite sotatoimialue (sota ja aseellinen selkkauk) tapaturman aiheuttajana tulee ymmärtää suhteessa laista ilmenevään käsitteeseen toisen henkilön tahallinen teko tapaturman aiheuttajana?

Sotatoimialue ja sotatilaolosuhteet käsitteinä liittyvät kohdemaassa vallitseviin poikkeusolosuhteisiin, jotka valtiovalta päätöksellään toteaa. Vieraan vallan toimesta tehtävät sotatoimet kohdistuvat kaikkiin sotatoimialueella oleviin siviileihin. Sotatoimien ei voida katsoa kohdistuvan yksittäiseen henkilöön vastaavalla tavalla kuin pahoinpitelyn tai toisen henkilön muun tahallisen teon.

Rikoslaisissa sotarikoksista säädetään niitä koskevassa omassa luvussa ja sotarikosten tunnusmerkkeihin kuuluu, että ne kohdistuvat yleisesti siviiliväestöön tai siviilikohteisiin. Kyse on suureen joukkoon ihmisiä kohdistuvasta laajamittaisesta tai järjestelmällisestä hyökkäyksestä. Pahoinpitely tai toisen henkilön muu tahallinen teko kohdistuu tekemuotona yksilöityyn "toiseen henkilöön" ja näistä rikoksista säädetään rikoslain henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset -luvussa.

Holmas Elina

28.10.2024

5(7)

Sotatoimialueella vahingoittamiseen johtavia sotatoimia ei siten katsota työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitetuiksi toisen henkilön tahalliseksi teoksi. Sotatoimissa ei ole kyse yksittäiseen henkilöön kohdistuvasta teosta.

Sotatoimialueellakaan tapaturmat eivät aina johdu sotatoimista vaan käsillä voi olla myös muita kahden henkilön välisiä tilanteita ja tapahtumia, joissa toinen henkilö kohdistaa tahallisen teon yksilöityyn henkilöön ja lain 34 § tulisi sovellettavaksi.

Edelleen käynnissä oleva Ukrainan sota saakin pohtimaan, olisiko tapaturmavakuutuslain aikaisen säännöksen säilyttäminen työtapaturma- ja ammattitautilaissa vähentänyt asiaan liittyvää tulkinnanvaraisuutta.

Vapaaehtoinen vapaa-ajan tapaturmavakuutus on myös voimassa sotatoimialueella

Pakollisen työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen työntekijöilleen ottanut työnantaja voi liittää vakuutukseen vapaaehtoisen vapaa-ajan tapaturmavakuutuksen, jonka sisällöstä säädetään työtapaturma- ja ammattitautilain 25 luvussa. Vakuutuksesta korvataan vahinkotapahtumana tapaturma, joka ei ole sattunut 21–25 §:ssä tarkoitetuissa olosuhteissa (ns. vapaa-ajan tapaturma).

Laissa ei ole säädetty rajoituksia vapaa-ajan vakuutuksen alueelliselle voimassaololle, ja vakuutus onkin voimassa kaikkialla maailmassa, myös sotatoimialueella.

Lain 201 §:ssä on kuitenkin säädetty rajoituksista vahinkotapahtumien/vahinkojen korvattavuudelle eikä vakuutuksesta korvata toisen henkilön tahallaan aiheuttamaa vahinkoa.

Totesin edellä pakollisen työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen yhteydessä, että sotatoimialueella tehtyä sotatoimea ei tekona katsota toisen henkilön tahalliseksi

Holmas Elina

28.10.2024

6(7)

teoksi, koska sotatoimi ei kohdistu yksittäiseen henkilöön. Siten vastaavasti kuin pakollinen työtapaturma- ja ammattitautivakuutus, myös vapaaehtoinen vapaa-ajan tapaturmavakuutus on voimassa sotatoimialueella. Korvattavuutta rajoittava lain säännös (201 §) toisen henkilön tahallaan aiheuttamasta vahingosta ei sotatoimen osalta tule sovellettavaksi.

Vastaavasti kuin työajalla, ei vapaa-ajalla sotatoimialueella sattuvat tapaturmat aina johdu sotatoimista. Vapaa-ajallakin voi olla käsillä muita kahden henkilön välisiä tilanteita ja tapahtumia, joissa toinen henkilö kohdistaa tahallisen teon yksilöityyn henkilöön ja lain 201 § tulisi sovellettavaksi.

Mediatietojen mukaan Ukrainassa on kymmeniätuhansia vapaaehtoisia ulkomaalaistaistelijaita ja myös suomalaisia on lähtenyt sotaan vapaaehtoisesti. Tapaturman määritelmään kuuluu, että se on vahingoittuneen tahdosta riippumaton äkillinen ja odottamaton tapahtuma. Jos työnantajan ottamalla vapaaehtoisella vapaa-ajan tapaturmavakuutuksella vakuutettu työntekijä ottaisi työstään vapaata ja lähtisi vapaaehtoisesti sotimaan sotatoimialueelle, rinnastuisi se toimintana todennäköisesti tappeluun osallistumiseen ja jäisi siten vapaa-ajan vakuutusturvan ulkopuolelle. Tapaturman määritelmän ei tällaisessa toiminnassa voitaisi katsoa täyttyvän.

Työntekijäin ryhmähenkivakuutus on voimassa sotatoimialueella

[Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen](#) sisällöstä säädetään sen [vakuutusehdoissa](#).

Vakuutusehdoissa ei ole rajoitettu vakuutuksen voimassaoloa tai korvattavuutta sotatoimialueella. Siten korvaussumma voi tulla maksettavaksi vakuutusehtojen mukaisesti edunsaajille, vaikka vakuutettu työntekijä olisi kuollut työskennellessään sotatoimialueella sotatoimen aiheuttaman tapaturman seurauksena.

Työnantajan on hyvä selvittää vakuutusturvan voimassaolo ennen työntekijän lähettämistä sotatoimialueelle

Työnantajan on hyvä selvittää etukäteen työntekijöilleen ottamiensa vakuutusten voimassaolo etenkin kohdemaan ollessa sotatoimialuetta ja harkita täydentävää vakuutusturvaa kattamaan poikkeusolosuhteet.

Työnantajien on tärkeää tiedottaa työntekijöitään olemassa olevan vakuutusturvan kattavuudesta ja mahdollisista rajoituksista lähdettäessä sotatoimialueelle.

Työnantajien on hyvä laatia etukäteen selkeät ohjeet ja toimintasuunnitelmat uhkaavien tilanteiden varalle sotatoimialueella. Tämä voi sisältää evakointisuunnitelmat, yhteydenpitokanavat ja hätätilanteiden hallintaprotokollat. Työnantajien on hyvä järjestää sotatoimialueelle lähteville työntekijöille etukäteen koulutuksia ja harjoituksia, jotta työntekijät osaavat toimia hätätilanteissa.

Lyhyesti kirjoittajasta

Elina Holmas työskentelee TVK:ssa lakiasioiden parissa juristina sekä yhteyspäällikkönä ja verkostovastaavana keskeisille sidosryhmille. Hän on työtapaturma- ja ammattitautijärjestelmän kokenut juridiikan asiantuntija vuodesta 2002. Asiantuntija pohtii -kirjoituksia syntyy mm. vakuuttamisvelvollisuudesta, tulevaisuuden työelämästä, yrittäjistä ja etätyöstä.